

Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
ім. Б. Д. Гаврилишина

Міждисциплінарна курсова робота

на тему:

**«ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА ТНК У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ
ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ»**

Студент(ка) 4 курсу, групи МЕНМФ-41

Сковрон Я. М.

Галузь знань: 0305 Економіка і підприємництво

Напрямок підготовки: 6.030503 Міжнародна економіка

Фахове спрямування: Міжнародні фінанси

Керівник:

д.е.н., професор

Куриляк В. Є.

Національна шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії:

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Теоретичні аспекти діяльності ТНК.....	5
1.1. Економічна політика та стратегія діяльності ТНК.....	5
1.2. Основні напрями інвестиційної діяльності ТНК.....	9
Розділ 2. Роль ТНК в міжнародних інвестиційних процесах.....	15
2.1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної інвестиційної діяльності ТНК.....	15
2.2. Реалізація економічної політики ТНК методами прямого інвестування.....	18
Розділ 3. Залучення іноземних інвестицій в економіку України.....	25
Висновки.....	32
Список використаних джерел.....	35

Вступ

Актуальність теми. У сучасному світі головним суб'єктом процесів глобалізації є великі виробничо-збутові та фінансові компанії - транснаціональні корпорації, які здійснюють вагомий вплив на хід розвитку світової економіки. В умовах глобальної економіки міжнародний бізнес являє собою головну і найбільш значиму область реалізації міжнародних економічних відносин. Об'єктами його впливу стають найрізноманітніші види активів - матеріальні та інтелектуальні, валютні та фондові, фінансові і кредитні.

Розвиток сучасної системи міжнародних економічних відносин відбувається під впливом глобалізації світової економіки. Головною рушійною силою цього процесу виступають транснаціональні корпорації, які являють собою найбільш потужну частину корпоративного бізнесу, діють у міжнародних масштабах і відіграють провідну роль у зміцненні світогосподарських зв'язків. ТНК проводять свої операції на основі розроблених глобальних стратегій, пов'язуючи національні і регіональні ринки і, забезпечуючи цілісність світового господарства. Одним з ключових напрямків експансії ТНК, що визначає розвиток міжнародного виробництва, є їх інвестиційна діяльність. Міграція транснаціонального капіталу у формі прямих іноземних інвестицій стає найважливішим джерелом зростання світової економіки і стимулом розширення міжнародних економічних відносин.

Однією з найважливіших проблем сучасної України є формування ефективної моделі інтеграції у світове господарство, при цьому, в системі міжнародних економічних відносин в умовах розвитку процесу економічної глобалізації помітно збільшується значення міжнародного руху капіталу. Це закономірно підвищує увагу до інвестиційного аспекту інтернаціоналізації української економіки.

Метою курсової роботи є дослідження сутності транснаціональних корпорацій та їх ролі у забезпеченні функціонування міжнародних інвестиційних процесів.

Для досягнення мети курсової роботи поставлені наступні завдання:

- охарактеризувати ТНК як основного суб'єкта міжнародних інвестиційних процесів;
- розкрити основні етапи становлення та розвитку ТНК та їх вплив на міжнародний інвестиційний процес;
- проаналізувати діяльність глобальних ТНК на міжнародному інвестиційному ринку;
- розкриття особливості управління інвестиційною діяльністю ТНК на регіональному рівні;
- здійснити оцінку інвестиційної діяльності ТНК в країнах Центральної та Східної Європи;
- сформулювати ключові регіональні та галузеві пріоритети залучення ПІІ в економіку України.

Об'єктом дослідження виступає міжнародний інвестиційний процес.

Предметом дослідження є механізми та інструменти діяльності ТНК у розвитку міжнародних інвестиційних процесів.

Основні напрями та стратегії здійснення інвестиційної діяльності транснаціональних корпорацій досліджено у працях таких науковців, як Гайдуцький І.П., Малютін О.К., Михайловська О.В., Пехник А.В., Якубовський С.О., Федулова Л.І., Шабліна Я.В., Е. Молчанова та інших.

Розділ 1. Теоретичні аспекти діяльності ТНК

1.1. Економічна політика та стратегія діяльності ТНК

У сучасних умовах важливе місце в економіці багатьох країн світу займають ТНК. Вони відіграють значну роль у процесі інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків і поглиблення міжнародного поділу праці. ТНК виступають в якості провідного сполучного елемента як між національною та світовою економікою, так і між різними сегментами регіональних ринків. Вони розглядають світ як єдиний економічний простір для здійснення своїх операцій і прагнуть до максимізації прибутку господарського комплексу, що знаходиться в різних країнах.

Транснаціональна компанія (корпорація) – це компанія, що володіє виробничими підрозділами в декількох країнах. За визначенням Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), транснаціональні корпорації (ТНК) — «підприємства, що складаються з материнського підприємства та його закордонних філіалів», при цьому ТНК можуть як набувати статусу корпорації, так і не мати цього статусу. Транснаціональними корпораціями є великі компанії, діяльність яких виходить далеко за межі країн базування та забезпечує їм сприятливі позиції у виробництві, збуті, закупівлі товарів і наданні послуг. Вони розробляють і здійснюють загальну стратегію розвитку через головний керівний центр, а також володіють значними закордонними активами.

Для віднесення корпорацій до категорії ТНК зазвичай застосовують такі критерії: чісельність країн, в яких діє корпорація (не менше п'яти); кількість країн, в яких розміщені виробничі потужності корпорації (не менше трьох); лідируючі позиції на ключовому ринку; частка іноземних операцій та доходи корпорації (не менше чверті); інтернаціональний склад персоналу і вищого керівництва корпорації.

На думку відомого російського науковця (Р.А.Кулікова) наводяться критерії визначення поняття ТНК: 1) наявність головної компанії, яка за своєю структурою є однонаціональною компанією; 2) наявність декількох правосуб'єктних утворень, які повністю підконтрольні головній компанії та мають різну державну приналежність; 3) відносини між головною компанією і підконтрольними їй компаніями будуються на основі суворой підпорядкованості.

На підставі цих критеріїв ТНК визначається як група формально самостійних юридичних осіб з різною державною приналежністю, які мають різний ступінь залежності від материнської компанії, - через акції, управлінський контроль чи укладення договору підпорядкування, - завдяки чому вони зводяться в єдину, з одним центром прийняття рішень (материнська компанія) підприємницьку одиницю. Автор цього визначення, продовжуючи аналіз можливих ознак ТНК, пропонує й іншу дефініцію, яка містить наступні ознаки: 1) наявність волевиявлення приватних осіб, використання приватного капіталу для створення групи з юридичних осіб; 2) наявність чіткої ієрархії та загальної стратегії між учасниками групи й материнською компанією.

Транснаціональність капіталу є основною рисою діяльності ТНК. Вирішальним у визначенні ТНК є не стільки те, з яких країн надходить капітал, скільки те, куди він прямує, де оперує, звідки здобуває прибутки. Більшість сучасних ТНК становить один національний, а не багатонаціональний капітал.

За визначенням ООН, ТНК - це "підприємства, що є власниками, або такими, що контролюють виробництво товарів і послуг за межами країни, в якій вони базуються" [17].

Інакше кажучи, ТНК - це міжнародні концерни, тобто групи підприємств (дочірніх фірм) навколо іншого підприємства (материнської компанії), яка тримає акції цих підприємств. Для того щоб бути спроможною

контролювати дочірні підприємства, головному підприємству в багатьох західних країнах достатньо мати від 20% до 40% акцій. У США, де акції багатьох підприємств належать сотням і тисячам акціонерів, для ефективного контролю достатньо оволодіти 10-15% акцій.

У рамках концернів, часто дочірні підприємства є тримачами акцій інших дочірніх підприємств в інших країнах, економічним механізмом їх формування є прямі іноземні інвестиції. Саме тому колосальна фінансова і промислова могутність ТНК має наднаціональний характер.

Причиною виникнення міжнародних виробничих формувань є традиційне прагнення підприємців понизити витрати виробництва та отримати надприбуток. У гонитві за високими прибутками вони виходять на світовий ринок, об'єднуються та направляють виробничу, збутову, фінансову та соціальну політику на використання природних і трудових ресурсів в глобальних масштабах. Застосування переваг виникає в силу нерівномірного наявності факторів виробництва, економії на масштабах виробництва, складності проникнення на товарні ринки інших країн у зв'язку з протекціоністською політикою держави.

ТНК являють собою не тільки великі компанії з багатогалузевою та глобальною сферою діяльності, а й малі та вузькоспеціалізовані компанії, що володіють дочірніми підприємствами за кордоном. Сучасними ТНК є компанії, які займаються міжнародним виробництвом і розміщують не менше 10% своїх активів в іноземних філіях.

За характером діяльності ТНК відрізняються від національних компаній, проводячи міжнародні операції. При проведенні своїх операцій ТНК здійснюють корпоративну інтеграцію, яка полягає в оптимізації організаційно-функціональних підсистем, і розробляють глобальну стратегію діяльності для збільшення ефективності в глобальному масштабі [15].

Формування цілісних господарських комплексів стимулює регіоналізацію економічних зв'язків. Поява можливостей для вільного руху

товарів, послуг, людей і капіталу між країнами-членами в процесі поглиблення регіональної інтеграції сприяє посиленню зацікавленості ТНК в комплексній реалізації поставлених завдань у рамках інтеграційних угруповань. При цьому ТНК, що здійснюють значну частину своїх операцій в тому чи іншому регіоні світу, мають специфічні особливості. Вони розробляють регіональну стратегію інвестиційної діяльності для збільшення прибутковості в регіонального масштабі. Якщо міжнародні ТНК функціонують, головним чином, в одному регіоні, то глобальні ТНК прагнуть закріпитись у всіх ключових регіонах світу.

ТНК відіграють важливу роль у посиленні міжнародної економічної взаємозалежності країн світу, яка, у свою чергу, є фактором прискорення транснаціоналізації виробництва і капіталу. В останні роки все більше домінуюче становище в цій системі займають ТНК.

Формуючи свої транснаціональні виробничі комплекси, ТНК керуються, перш за все, не національними кордонами, а можливостями підвищення конкурентоспроможності та прибутковості функціонування. Маневруючи ресурсами в масштабі світового господарства, ТНК втягують у процес транснаціоналізації окремі елементи національних систем відтворення, змінюючи галузеву структуру промисловості багатьох країн світу. Діяльність ТНК сприяє розмиванню економічних кордонів і послаблення механізмів регулювання бізнесу на національному рівні. Хоча національні господарські комплекси, як і раніше залишаються основними центрами виготовлення продукції у світовій економіці, все більш істотна частка товарів і послуг створюється та виробляється в рамках виробничих систем ТНК, число яких динамічно зростає.

Виходячи з таких критеріїв, експерти ЮНКТАД в доповіді про світові інвестиції (World Investment Report 2010) відзначили, що в сучасному світі діють близько 82 тис. ТНК, які мають 810 тис. зарубіжних філій (дочірніх

компаній), сукупний накопичений обсяг прямих інвестицій яких досягає 9 трлн. дол., а загальний річний обсяг продажів - майже 19 трлн. дол. [8].

У розвинених країнах базується 81% материнських компаній. При цьому на Західну Європу припадає 62% материнських компаній, в тому числі на ЄС - 52%. На національному рівні за кількістю ТНК виділялися Німеччина, Великобританія, Швейцарія, Японія, Швеція і США. Серед країн, що розвиваються переважна більшість материнських компаній зосереджена в азіатських НІК. Характеризуючи секторальний розподіл материнських компаній, слід зазначити, що близько 60% з них діє у вторинному секторі (обробні галузі), більше 30% - в третинному (обслуговуючі галузі), менше 10% - у первинному (видобувні галузі).

У розвинених країнах розташувалося 22% іноземних філій ТНК. При цьому Західна Європа контролює 14% іноземних філій ТНК, у тому числі ЄС - 12%. В середньому кожна материнська компанія мала по 8,4 іноземних філії. Аналізуючи секторний розподіл іноземних філій ТНК, необхідно підкреслити, що близько 60% з них діє в третинному секторі, більше 30% - у вторинному, менше 10% - у первинному [2].

Функціонування такого значного числа материнських компаній і іноземних філій, триваючий процес транснаціоналізації виробництва і капіталу посилюють позиції ТНК в системі міжнародної інвестиційної діяльності. В даний час на частку ТНК доводиться виробництво понад 20% світового валового внутрішнього продукту (ВВП). Активи ТНК випереджають за темпами зростання світовий ВВП та міжнародну торгівлю.

1.2. Основні напрями інвестиційної діяльності ТНК

У процесі становлення та розвитку транснаціонального капіталу і ТНК, як форми його функціонування виділяють декілька етапів, пов'язаних з формами експансії та напрямками торговельно-виробничої діяльності ТНК

(табл. 1.2).

У процесі еволюції ТНК зазнали істотних змін. За критерієм міжнародної економічної активності в їхньому розвитку вітчизняні науковці виділяють, переважно, чотири покоління. П'яте покоління ТНК почало формуватись на початку XXI століття.

Діяльність ТНК першого покоління значною мірою була пов'язана з розробленням сировинних ресурсів колишніх колоній, що дає підставу визначити їх як «колоніально-сировинні ТНК». За своєю організаційно-економічною формою і механізмами функціонування це були картелі, синдикати та перші трести.

Таблиця 1.2

Етапи еволюції транснаціональної діяльності ТНК [7]

Етапи	Характерні ознаки
I етап – друга третина XIX ст. – перша пол. XX ст.	Інвестування в сировинні галузі іноземних економік Створення в приймаючих країнах розподільних та збутових підрозділів Виробництво однакової або слабо диференційованої продукції
II етап – друга пол. XX ст. – кінець XX ст.	Посилення ролі зарубіжних виробничих підрозділів ТНК Інтеграція зарубіжних виробничих і збутових операцій Стратегія диверсифікації
III етап – з кінця XX ст. – до початку XXI сто	Утворення мереж внутрішньофірмових зв'язків регіонального чи глобального масштабу Інтеграція наукових досліджень та розробок матеріально-технічного забезпечення, виробництва, розподілу, збуту Формування ТНК у країнах, що не є економічно розвинутими
IV етап – теперішній час.	Виникнення і розвиток ТНК п'ятого покоління Диверсифікація діяльності ТНК за гібридними або комплексними формами

ТНК другого покоління – ТНК типу «трест»; їхня специфіка – міцний зв'язок з виробництвом військово-технічної продукції. Почавши свою

діяльність у період між двома світовими війнами, деякі з цих ТНК зберегли свої позиції у світовій економіці й після Другої світової війни.

У 60-ті роки дедалі помітнішу роль почали відігравати ТНК третього покоління, які широко використали досягнення науково-технічної революції. Вони мали організаційно-економічну форму концернів та конгломератів. У 60-80-ті роки ХХ ст. в діяльності ТНК органічно поєднувалися елементи національного і зарубіжного виробництва: реалізація товарів, управління та організація роботи персоналу, науково-дослідні роботи, маркетинг і післяпродажне обслуговування. Основні елементи відтворювального процесу переводилися на загальні для відповідних країн стандарти та принципи. ТНК третього покоління сприяли поширенню досягнень НТП до периферійних зон світового господарства і, що найголовніше, формували економічні передумови появи міжнародного виробництва з єдиним ринковим та інформаційним простором, міжнародним ринком капіталу і робочої сили, науково-технічних послуг.

На початку 80-х років поступово з'явилися і утвердилися глобальні ТНК четвертого покоління, їхніми визначальними рисами, як вже зазначалося, є планетарне бачення ринків та функціонування в умовах глобальної конкуренції.

Зараз можна говорити про виникнення і розвитку ТНК п'ятого покоління, характерними рисами яких є:

- глобальні економічні та політичні умови функціонування, а також участь у світовій економіці, як незалежного від національних держав суб'єкта;
- загальносвітова глобальна стратегія розвитку, націлена на завоювання вже не окремих сегментів світового ринку, а ключових світогосподарських позицій у виробництві і реалізації продукції, чому й підпорядковані організація НДР та інноваційного процесу, корпоративне управління, глобальний маркетинг і післяпродажне обслуговування,

постійний зв'язок зі споживачами (реальними і потенційними);

- всесвітній характер використання факторів виробництва (капіталу, робочої сили, природних ресурсів, підприємницьких здібностей та ін.): 380 найбільших корпорацій зосередили сьогодні у своїх руках 40% глобального ресурсного потенціалу і 80% технологічних нововведень;

- створена глобальна система міжнародного виробництва, розміщеного в більшості країн світу, тобто винесення більшої частини виробничої, збутової та сервісної діяльності за межі економічного простору країни базування головного штаб-квартири;

Міжнародне виробництво, створюване ТНК, носить не тільки матеріальний, але і нематеріальний характер: в останнє десятиліття інтенсивно ростуть прямі іноземні інвестиції в сферу послуг, розвиток науки і техніки.

Стратегія ТНК, які функціонують в обробній промисловості базується на якісно новій (глобальній) комбінації матеріальних, фінансових і людських ресурсів і націлена на підвищення продуктивності праці і зростання ефективності виробництва (за деякими оцінками частка обробної промисловості у 2025 р. не перевищить 10% світового ВВП, але за рахунок зростання продуктивності та ефективності світові потреби в продукції будуть задоволені повністю).

Важливою тенденцією є інтенсивний розвиток внутрішньо-корпоративної торгівлі між підрозділами ТНК (вона становить зараз приблизно 1/2 всієї світової торгівлі). Вивіз капіталу міжнародними корпораціями у формі прямих іноземних інвестицій націлюється не тільки на збільшення кількості закордонних філій, але і на скорочення розриву в організації і технології виробництва між промислово розвиненими і іншими країнами: якість виробів та послуг компанії незалежно від країни виробництва повинно відповідати світовим стандартам.

Ключовою характеристикою розвитку ТНК п'ятого покоління є

розробка, передача і використання технологій переважно в рамках замкнутої корпоративної структури і одночасно, з метою зниження ризику в конкурентній боротьбі, створення спільних науково-дослідних центрів і програм, перехресне ліцензування з іншими корпораціями (як партнерами, так і конкурентами).

Також, важливою тенденцією останніх років є диверсифікація діяльності міжнародних корпорацій за формами. Найбільш ефективними вважаються гібридні або комплексні форми зовнішньоекономічної діяльності ТНК: рух товарів, капіталів, технологій, знань.

Все більшого поширення у світовій практиці отримує «ліксфрексдінг» (lixfrexding) – комплексне поєднання обміну ліцензіями, франчайзингу, експорту товарів і прямих іноземних інвестицій. У сфері нематеріального виробництва яскраво позначена тенденція до спеціалізації на певному виді ЗЕД (у фінансах, збуті, менеджменті, страхуванні). Спостерігається «сплетіння» ТНК, що належать до різних національних і міжнародних центрів, та посилення їх взаємодії у вигляді стратегічних систем, сімей, альянсів, злиттів і поглинань.

Прагнення пристосуватися до триполюсної моделі світу визначає відкриття ТНК хоча б по одному великому підприємству-координатору діяльності закордонних філій і фірм у кожному з центрів тріади США – Західна Європа – Японія.

Місце компаній в сучасному світі визначається не стільки кількістю робочих рук та сировини, скільки якістю людського капіталу, рівнем освіти та практичного використання знань, інноваційною активністю. Так, за витратами на НДДКР у перерахунку на душу населення лідирує Швеція, за якою йдуть Фінляндія, США, Японія, Данія і Германія. У цілому ж п'ятірка провідних країн – США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія – витрачає нині на НДР більше коштів, ніж всі інші країни світу разом узяті, причому частка США у зазначеній групі перевищує 50% [8].

Особливе місце в сучасній «новій економіці» займають віртуальні продукти, розвиток телекомунікаційних технологій. Використовуючи сучасні засоби комунікації, зокрема Інтернет, ТНК отримали необмежені можливості з обміну інформацією як між головною компанією і зарубіжними філіями, так і з іншими ТНК.

Таким чином, характеризуючи сучасні тенденції розвитку та діяльності ТНК, слід відзначити, по-перше, вплив науково-технічного прогресу на розвиток транснаціонального капіталу, по-друге, особливості інноваційної діяльності ТНК, по-третє, прискорений розвиток і вдосконалення факторів виробництва, що використовуються ТНК.

Розділ 2. Роль ТНК в міжнародних інвестиційних процесах

2.1. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної інвестиційної діяльності ТНК

Прямі іноземні інвестиції ТНК відіграють більшу роль, ніж державні позики і кредити. Приплив ПІІ в країну засвідчує надходження не просто додаткового капіталу, а отримання унікального поєднання капіталу, досвіду управління, прогресивних технологій, доступу до ринків капіталу, збуту, сировини, що вже має ТНК як інвестор.

Проте активність ТНК та приплив прямих іноземних інвестицій в Україну значно поступається іншим країнам Східної Європи та СНД. Насиченість економіки України ПІІ є доволі незначною. Тому актуальним є формування інвестиційної привабливості України для іноземних ТНК.

Прикладом для України, як і країн СНД загалом, може слугувати Грузія, яка після 2005 р. пішла на радикальні реформи, внаслідок чого докорінно поліпшилися її міжнародні рейтинги з оцінки регулювання інвестиційних процесів. У 2012 р. за Індексом сприятливості ведення бізнесу серед 189 обстежених країн Грузія посіла 15 місце, а Україна — 96 (різниця — 81).

Проаналізуємо динаміку прямих іноземних інвестицій, розглянувши інформацію таблиці 2.1.

До 2013 року обсяг іноземних надходжень до України постійно зростає, покращенню інвестиційного клімату сприяло залучення іноземного капіталу під час бурхливого розвитку процесів приватизації [4].

Статистичні дані щодо динаміки припливу іноземних інвестицій у 2014 році в економіку України, на жаль, не дають підстав для оптимізму.

За даними Державного комітету статистики України, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну на 1 січня 2015 р. становив 45

млрд 916 млн дол., що на 19,5% менше за обсяг інвестицій на початок 2014 р., та в розрахунку на одну особу становив 1072 дол. (на початок 2014 р. — 1328 дол.).

Таблиця 2.1

Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в Україну 2004—
2015 рр.

	Роки											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Обсяг ПІІ, млрд дол. США	6,8	9,0	16,9	21,6	29,5	35,6	39,2	43,8	49,4	53,7	57,0	45,9
Темп приросту ПІІ, %		32,4	87,8	27,8	36,6	20,7	10,1	11,7	12,8	8,7	6,1	-19,5

ПІІ надходили зі 125 країн світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 65% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр — 29,9%, Німеччина — 12,5%, Нідерланди — 11,1%, Російська Федерація — 5,9%, Австрія — 5,5% (рис. 2.1).

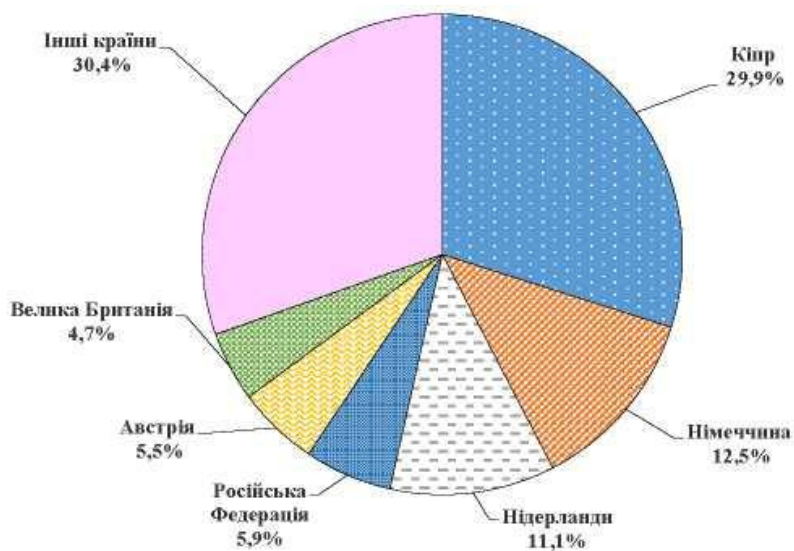

Рис. 2.1. Структура прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіці України за країнами, %

Отже, через високі політичні ризики в Україні обсяг прямих іноземних інвестицій за рік скоротився на 19,5%. Однією з причин стало виведення інвесторами низки активів, особливо з банківського сектора.

Проте, як відзначають науковці, Україна має значний потенціал для іноземних інвесторів і є перспективним ринком.

Як відомо, лівова частина прямих іноземних інвестицій здійснюється ТНК, які вже є потужними гравцями на фінансовому ринку України.

Нині вплив ТНК на економіку України є досить значним і вагомим. Так практично визначені глобальними компаніями такі сектори економіки регіонів України:

- виробництво тютюнових виробів: ТНК «Japan Tabacco International», «Imperial Tabacco Group», «Philip Morris», «В.А.Т.»;
- пивобезалкогольна галузь: пиво, безалкогольні напої ТНК — «Coca-Cola», «Pepsi»(викуп «Сандри»), «Orangina Group» (викуп «Росинки»);
- переробка олійних та зернових культур: компанії «Bunge» (викуп елеваторів, контроль над експортом зерна; ТМ «Олейна», «Щедрий Дар» тощо);
- переробка молока: ТНК «Groupe Lactalis», «Bel Group», «Danone» (Франція), «Юнімілк» (Росія);
- виробництво кондитерських виробів (шоколаду) та концентрованих харчових продуктів: ТНК «Nestle» (ТМ «Світоч», «Торчин-продукт», «Крафт Фудз» (ТМ «Корона») та ін.;
- виробництво продуктів побутової хімії та парфумерії: ТНК Procter&Gamble (США).

Перелічені компанії викупили або побудували виробничі потужності в регіонах України, стаючи фактично елементом регіональних господарств. Враховуючи специфіку діяльності цих компаній, маємо чітко виражену ставку на внутрішній ринок України, обмежені зв'язки з місцевими

компаніями — потенційними постачальниками сировини, агресивну рекламну компанію і тактику знищення «внутрішніх» конкурентів [6].

2.2. Реалізація економічної політики ТНК методами прямого інвестування

Спрямованість на продуктивну діяльність у глобальній економіці є головною характеристикою ТНК. В цьому дослідженні поставлена мета виявити напрями економічної політики ТНК на основі підходів системної інтеграції та проаналізувати їхню діяльність з позицій комплексного дослідження.

Глобалізація забезпечує ТНК напрями розвитку за такими позиціями: значне зменшення залежності ТНК від держави шляхом можливостей самостійного вибору обсягів податкових платежів, вибору масштабів соціальної відповідальності, появи можливості прямого впливу на урядові органи шляхом використання різних механізмів впливу на суб'єкти міжнародних економічних відносин в будь-якому регіоні планети, в т.ч. із застосуванням військової сили; розробка та розгортання нової системи впливу на слабших партнерів у сфері торгівлі, послуг, фінансів і технологій; ліквідація бар'єрів на шляху просування до ринку без кордонів, що потребує ліквідації військових, політичних, національних, релігійних, культурних і гуманітарних суперечностей шляхом докорінного реформування чинної системи міжнародних відносин за всім спектром функціонування; створення соціальних і економічних механізмів, використання яких дасть змогу раціонально вирішувати питання взаємодії ТНК і держави, міжнародних організацій та громадськості; формування фінансових та матеріальних резервів за секторами ринку, спроможних штучно розсувати кордони ринків ТНК залежно від кон'юнктури, купівельної спроможності споживачів і соціальної ситуації в регіональному або в глобальному масштабі.

Такий підхід до глобалізації й участі ТНК у світогосподарському розвитку може бути привабливим для одних, але є неприйнятним для інших, що призводить до антиглобалістських настроїв, спрямованих передусім проти ТНК. Для багатьох жителів планети ТНК є уособленням глобалізації, її візитною карткою (табл. 2.2).

Таблиця 2.1.

Динаміка зовнішніх проектів прямих іноземних інвестицій ТНК за секторами економіки у період 2009-2015 рр., млн. дол. США

Сектор економіки	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього	88810	110560	162829	187393	221034	169106	145691
Первинний сектор, всього	36572	34052	55701	51064	96635	69733	73290
Сільське господарство	2				197		
Видобуток корисних копалин	36570	34052	55701	51064	96438	69733	73290
Промисловість, всього	27881	14116	21448	63620	36421	31788	24477
Продукти харчування	398	432	829	15671	635	1276	778
Текстиль, одяг і шкіра		27	17	38	115	34	2
Деревина та вироби з деревини	1269	2091	2036	3192	819	100	225
Поліграфія та друк	41		27				
Паливно-енергетичні продукти	524		370	2337	50	2241	1179
Хімікати та хімічні продукти	2299	1476	1601	13742	2993	4850	2276
Гумові та пластмасові вироби	178	5	1192	936	4239	643	769
Мінеральні продуктів	131	167		30	62	154	128
Метали та вироби з металу	6083	1460	2823	18959	11551	3516	5251
Машини та обладнання	705	364	365	419	1927	1163	1058
Електронне обладнання	102	451	430	485	230	7190	1767
Автотранспортні засоби	16128	6883	11660	7811	13787	10620	10842
Точні інструменти	1	716	28		12		
Інші виробництва	22	43	70				202
Послуги	24356	62392	85680	72709	87964	67585	47925
Електроенергія, газ та вода	2119	19695	7278	13889	28872	41273	13496
Будівництво	20		20	90	520	960	504
Торгівля		9	16	910	72	528	839
Готелі та ресторани	2176	8692	4876	5380	10000	3155	3861
Транспорт та зв'язок	16761	20488	39580	20422	15925	15750	18515

Фінанси	1675	1788	3354	2435	6884	3260	2814
Охорона здоров'я		44			93	48	2389
Інші послуги	159	454	1371	508	2790	401	620

Однак нарощування соціального капіталу й активна позиція компаній у галузі корпоративної соціальної відповідальності не тільки формують позитивний імідж, а й зміцнюють довіру акціонерів, інвесторів та інших зацікавлених сторін.

Загальносвітовою тенденцією останніх років є випереджаюче зростання прямих іноземних інвестицій (ПІІ) порівняно з показниками інших форм міжнародної економічної діяльності. При цьому, основні інвестори — ТНК — міцно закріпили власні позиції та посіли центральне місце в процесі інтернаціоналізації світової економіки, будучи основним механізмом зміцнення господарської взаємозалежності між окремими країнами. Так, сукупний обсяг ПІІ у світі у 2015 р. зріс на 16% порівняно з 2014 р. склавши 20,4 трлн. дол. США. Даний показник перевищив рівень докризового періоду 2009—2011 рр., незважаючи на негативні тенденції в окремих країнах і регіонах протягом 2012—2013 років. Зростання обсягів ПІІ відбулося на тлі підвищення обсягів прибутків транснаціональних корпорацій і відносно високих темпів економічного зростання в країнах, що розвиваються. Глобальний квартальний індекс ПІІ залишався стабільним протягом 2015 р., що підкреслює підвищену стійкість потоків іноземних інвестицій в кожному кварталі. На відміну від індексу іноземних портфельних інвестицій, який почав різко знижуватися з третього кварталу 2015 р., індекс ПІІ зберіг тенденцію зростання аж до четвертого кварталу.

У першому кварталі 2015 р. значення показника глобального квартального індексу прямих іноземних інвестицій дещо знизилася порівняно з попереднім періодом, проте дану тенденцію можна спостерігати на початку кожного року протягом 2011—2015 років. Проте показники порівняно високого рівня прибутків ТНК дають можливість прогнозувати

зростання обсягів ПІІ в цілому та реінвестованих доходів як їхнього важливого елемента. Тенденція до зростання обсягів іноземних інвестицій не втратила актуальності під час кризи та післякризового відновлення, оскільки ПІІ є важливим інструментом у боротьбі з протекціоністськими заходами національних урядів.

Тенденція до укрупнення ТНК, яка спостерігається останні 12 років та пов'язана насамперед зі збільшенням кількості злиттів і поглинань, призвела до якісних зрушень у розвитку більшості корпорацій [4, 283]. Мотивами, що стимулюють ТНК до мікроінтеграції на сучасному етапі, виступають прагнення досягти синергетичного ефекту за рахунок економії на масштабах діяльності, комбінування взаємодоповнюючих ресурсів, досягнення взаємодоповнюваності в галузі НДДКР, фінансової економії за рахунок зниження трансакційних витрат. Важливими мотивами злиттів і поглинань для більшості сучасних корпорацій часто є прагнення знизити податкове навантаження, задовольнити амбіції менеджменту, підвищити ринкову капіталізацію компанії. Крім того, частина угод М&А (mergers and acquisitions — злиття і поглинання) обумовлена необхідністю корпоративної реструктуризації компаній з метою їх фокусування на основних видах діяльності, скорочення витрат від непрофільної діяльності та більш раціонального використання капіталу. Така практика найбільш поширена серед європейських ТНК.

Саме низькі відсоткові ставки, зростання прибутків і вартості активів найбільших ТНК, особливо в розвинутих країнах, сприяли активізації злиттів і поглинань, в тому числі трансграничних, протягом 2000—2015 років. Свого піку вони досягли у 2014 р., коли їхня загальна вартість становила 1022 млрд. дол. США [4]. Порівняно з 2000 р. їхня вартість збільшилась на 13%, проте дані результати не вдалося втримати внаслідок негативного впливу світової фінансової кризи. За результатами 2013—2015 рр. можна спостерігати поступове відновлення показників транскордонних злиттів і поглинань, що сягнули 526 млрд. дол. США у 2015 році. Результатом численних злиттів і

поглинань стає утворення нових ТНК олігополістичного типу. Протягом останніх років у розвинених країнах домінуюче становище в кожній галузі займають усього 2—3 великі корпорації, що конкурують між собою на ринках практично всіх країн. Під час кризи ця тенденція лише посилилася, оскільки у компаній з'явився шанс купити здешевлені активи компаній, що опинилися на межі банкрутства. Крім цього, даному процесу сприяли більш лояльні заходи економічної політики більшості розвинених країн щодо інвестицій з-за кордону. Так, у секторі нафтогазової промисловості лідируючі позиції на ринку належать "Exxon Mobil" (США), "Royal Dutch Shell" (Нідерланди) та "Petro China" (Китай); у сфері фінансів — "JP Morgan Chase" (США), "HSBC Holdings" (Велика Британія) та "Allianz" (Німеччина). Транснаціональні корпорації розвинутих країн продовжують фінансово підтримувати свої дочірні підприємства за кордоном.

У більшості розвинених країн частка інвестицій в акціонерний капітал у 2015 р. скоротилася на 40%, реінвестовані доходи склали більше половини всіх потоків ПІІ, а іноземні інвестиції у формі внутрішньокорпоративних позик між афілійованими компаніями вирости з 25 млрд. дол. США за третій квартал 2014 р. до 36 млрд. дол. США за аналогічний період 2015 р..

Аналізуючи показники інвестицій у нові проекти, слід відмітити, що у вартісному вираженні їх обсяги скорочуються вже третій рік поспіль, незважаючи на оптимістичні показники першого кварталу 2015 року. Враховуючи те, що дані за цими показниками реєструються за фактом здійснення капіталовкладень, а інвестиційні перспективи інвесторів, починаючи з другого кварталу 2015 р., були тісно пов'язані зі стурбованістю щодо перспектив розвитку світової економіки, протягом наступного періоду активність ТНК дещо ослабла. У 2015 р. об'єми інвестицій в нові проекти впали на 3%, при цьому найбільшу роль у зниженні відіграли ТНК розвинутих країн, тоді як за показниками країн, що розвиваються, спостерігалось зростання інвестицій у нові проекти.

У роки найближчої перспективи можна очікувати подальшого зростання світових потоків ПІІ та збереження регіональних тенденцій їх розподілу. ТНК з країн, що розвиваються, особливо азійські, закладають високі теми зростання інвестиційних витрат на планування та реалізацію власних інтеграційних стратегій. В той час як холдинги з розвинутих країн все ще залишаються основними світовими інвесторами, компанії з країн, що розвиваються, та з країн з перехідною економікою, за оцінками ЮНКТАД, значно зміцнили власні позиції. Вони займають 3 місце в десятці та 7 місце в двадцятці найбажаніших потенційних іноземних інвесторів. З них: Китай посідає друге місце в перспективному рейтингу, Індія — шосте, Російська Федерація — дев'яте. Такі тенденції зберуться, якщо в більшості країн відновляться темпи економічного зростання на докризовому рівні, буде проведена корпоративна реструктуризація та продовжиться зростання прибутків ТНК і освоєння ними нових ринків.

Серед сприятливих чинників розвитку світового інвестиційного ринку, зокрема ринку М&А, в найближчій перспективі слід виділити такі:

- оптимістичні настрої ділового співтовариства щодо відновлення світової економіки, особливо з боку топ-менеджменту великих компаній паливно-енергетичного комплексу, нафтогазової, металургійної та видобувної промисловостей;
- у процесі в реалізації антикризових заходів 2013—2015 рр. покращилися показники операційної ефективності бізнесу великих транснаціональних корпорацій (поліпшення балансів і структури позикового капіталу, реструктуризація і скорочення витрат, зниження фінансових ризиків), що дозволило їм наростити значний обсяг вільних коштів (2,3 трлн. дол. США, що практично відповідає сукупному обсягу угод М&А в 2015 р.), які можуть бути спрямовані на реалізацію відкладених інвестиційних планів;
- назріваюча консолідація підприємств високотехнологічного сектору, особливо в галузі інформаційних технологій і телекомунікації,

дозволить великим корпораціям отримати доступ до інтелектуальної власності, технологій і цінних патентів конкурентів і компаній, які функціонують у суміжних галузях;

- активізація діяльності фондів прямого інвестування (у 2015 р. обсяг угод M&A з їх участю виріс на 30% і склав 306 млрд. дол. США) в таких секторах, як охорона здоров'я, високотехнологічні галузі і нафтогазова промисловість цілком імовірно продовжуватиметься і надалі;

- криза Єврозони може позначитися на зміні інвестиційної стратегії країн, що володіють найбільшими обсягами міжнародних резервів, і їх переорієнтації з державних і корпоративних боргових інструментів.

Розділ 3. Залучення іноземних інвестицій в економіку України

Під поняттям прями закордонні інвестиції (ПЗІ), як правило, мають на увазі, що резиденти даної країни володіють активами інших країн з метою одержання контролю над використанням цих активів. Однак тривалий час зміст поняття «ПЗІ» постійно змінювався. Якщо раніше прями закордонні інвестиції пов'язувались здебільшого із можливістю одержання контролю інвестором над придбаними активами, то зараз набуло поширення більш широке розуміння цього поняття що означає і довгостроковий інтерес інвестора, і його великий вплив на управління компанією, у яку вкладено капітал. Межа між прямими й портфельними інвестиціями багато в чому умовна, тому в різних країнах її кількісні параметри встановлюється по-різному. Звичайно, до прямих інвестицій відносять володіння більше ніж 10-20% акцій іноземної компанії. У США, наприклад, до прямих інвестицій формально відносять такі вкладення, коли інвестор має 10% і більше власності фірми. У платіжному балансі ПЗІ трактуються як придбання 10% і більше статутного капіталу фірми. У цілому, зміст поняття ПЗІ останнім часом значно змінився. Основними характеристиками прямих інвестицій є: — контроль над ними; — високий рівень зобов'язань по відношенню до вкладеного капіталу, персоналу і технології; — доступ до зовнішніх ринків; — переважання продажів від виробництва за кордоном над експортом вітчизняної продукції (як правило); — часткове право власності. Основні вихідні теоретичні положення поняття прямих іноземних інвестицій можна згрупувати в наступні пункти.

1. Прями інвестиції справляють безпосередній і довгостроковий вплив на капіталовкладення в економіку (пайова участь у будівництві й організації господарських об'єктів, повне або часткове їх придбання з метою більш ефективного використання).

2. Прямі інвестиції мають на меті одержання не тільки прибутку на капітал, але і повного підприємницького прибутку або основної його частини, а також безпосередніх або непрямих вигод від контролю над фірмою, що включає визначення її виробничої, закупівельно-збутової, інвестиційної, коопераційної, науково-технічної і фінансової політики.

3. Прямі інвестиції припускають більш високу рентабельність, ніж портфельні, і з часом ведуть до помітного відтоку прибутків материнської компанії за кордон або викликають нові капіталовкладення за рахунок реінвестиції прибутків.

4. Прямі інвестиції більшою мірою впливають на зайнятість, стан внутрішнього ринку, ніж портфельні.

5. Прямі інвестиції значніше, ніж портфельні, сприяють зміні місця країни в міжнародному поділі праці, впливають на національну конкурентоздатність.

6. Прямі інвестиції, на відміну від портфельних, впливають на зміну в країні відносин національної власності, викликають її відчуженість на користь іноземців.

7. Прямі інвестиції відчутніше впливають на стан конкуренції в країні, посилюючи її або призводячи до зміцнення на внутрішньому ринку позицій іноземних фірм. На сучасному етапі, прямі іноземні інвестиції являють собою одну з найважливіших і найбільш динамічних складових частин світового руху капіталу. Прямі інвестиції вигідні тим, що не створюють зовнішньої заборгованості, генерують ріст кількості робочих місць, звичайно тягнуть за собою приплив нових технологій і модернізацію національного виробництва, сприяють встановленню міцних розгалужених каналів господарського співробітництва національних фірм з іноземними партнерами. Починаючи із середини 80-х років минулого століття, темп приросту прямих інвестицій у світовій економіці в 4 рази перевищували темп приросту світового ВВП. До початку 90-х років обсяг ПЗІ зріс до 1,5 трлн

дол., та збільшується щорічно майже на 200 млрд дол. На початку XXI століття частка ПЗІ у загальній структурі руху капіталу становила 30%. Пріоритетними у прямому іноземному інвестуванні є Південно-Східна Азія - 47,1% від загальної кількості ПЗІ, та Латинська Америка - 34,4%. Інвестиції спрямовуються, перш за все, в країни, що мають високі темпи економічного зростання (Бразилія, Малайзія, Сінгапур тощо). Протягом останніх п'яти років найбільш привабливими для вкладання інвестицій, за оцінками провідних світових фінансових організацій, стали країни БРІК (Бразилія, Росія, Індія та Китай).

Провідні позиції як в експорті, так і в імпорті підприємницького капіталу посідають індустріально розвинені країни, на частку яких припадає 97-98% загальносвітового обсягу прямих закордонних інвестицій. Серед них особливо виділяються три центри світового господарства: США, Західна Європа і Японія. Портфельні інвестиції здійснюються заради одержання прибутку й зниження ризику завдяки портфельній диверсифікованості капіталу (в основному це активи, у деяких випадках - зобов'язання). З точки зору приймаючої країни, портфельне інвестування не тягне за собою втрату місцевого контролю над власністю компанії, яка може повністю належати місцевим фірмам, а також бути спільним підприємством або дочірньою компанією ТНК. Портфельні інвестиції - є чисто фінансовими і не передбачають передачі нематеріальних активів (ліцензій, управлінських навичок, ноу-хау). Особливо зросли обсяги міжнародних портфельних інвестицій протягом останніх двадцять років. Якщо в середині 80-х років міжнародні операції із цінними паперами становили не більше 10% від ВВП у найбільш розвинених країнах світу, то до середини 90-х їхні обсяги зросли до 100% і більше від ВВП цих країн. Відзначимо при цьому, що понад 90% портфельних закордонних інвестицій мають місце між розвиненими країнами, а темпи їхнього зростання зазвичай випереджають прямі інвестиції. Кожна з наведених форм інвестицій має свої особливості функціонування.

Але для їх створення або навпаки, припинення, існують відповідно мотиватори та демотиватори. До основних мотивів залучення іноземних інвестицій у країну ми вважаємо доцільним відносити наступні: — дешева, але кваліфікована робоча сила; — довгостроковий потенціал ринку; — наявність багатих природних ресурсів; — наближеність до ринку Європейського Союзу. Потенціал українського внутрішнього ринку та вигідне географічне розташування України, як чинник інвестиційної привабливості нині використовується не в повному обсязі, про що свідчить різке скорочення частки провідного європейського інвестора – Німеччини. Інша проблема, яка перешкоджає динамічному надходженню в Україну європейських інвестицій – конкуренція за залучення інвестицій з боку центральноєвропейських країн (Польщі, Угорщини, Чехії, Словаччини, країн Балтії). Усі вони розташовані ближче до Європейського Союзу, визначаються «географічним і культурним спорідненням». Очевидно, що ці переваги центральноєвропейських країн над Україною є факторними, і їхня нейтралізація можлива лише за умови створення більш сприятливого інвестиційного клімату. Поліпшити інвестиційний клімат в Україні можна завдяки наступним заходам: — концентрації наявних ресурсів у пріоритетних галузях економіки з наступною їхньою трансформацією в інвестиції і, завдяки цьому, створити умови для економічного зростання; — інвестуванню в людський капітал, підвищенню ступеня кваліфікації працівників, що є основою для впровадження нових технологій на підприємствах; — зростанню інвестицій в акціонерний капітал і надання кредитного фінансування на більший термін, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності приватного сектору економіки; — забезпеченню прозорості прийняття інвестиційних проектів у сфері місцевого виробництва, сервісу, нерухомості й сільського господарства; — створенню системи стимулів, спрямованих на залучення інвестицій, які включають податкові пільги, передачу новим підприємствам держзамовлень, надання послуг за

митним оформленням, консультування, спрощення процедур реєстрації та ліцензування, фінансова підтримка; — поліпшення ділового клімату (оздоровлення довкілля, створення відповідної інфраструктури ринку). З іншого боку, те ж географічне і культурне споріднення є факторною перевагою України в залученні інвестицій з Російської Федерації – як у виробництво експортної продукції, так і продукції для її внутрішнього споживання. Але скорочення питомої ваги російських інвестицій свідчить про недостатнє використання Україною і цих стратегічних переваг. Отже, найважливішими чинниками, що впливають на здійснення ПІІ, є економічні мотиви. Під час інвестування в економіку іншої країни економічні чинники можна поділити на такі групи: — пошук ресурсів; — пошук ринків; — пошук способів ефективного виробництва. Досвід залучення іноземних інвестицій у країни Центральної та Східної Європи та Україну дозволяє виявити низку системних вад економіко-правового середовища, які заважають їх надходженню. Експерти, спираючись на власні дослідження та результати опитувань іноземних інвесторів, виокремлюють такі:

- 1) недосконалість правового середовища;
- 2) політична нестабільність
- 3) непередбачуваність і непрозорість державної політики;
- 4) неврегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування - йдеться про часті зміни умов залучення іноземних інвестицій, необхідність вирішення низки питань. Зокрема, це стосується регулювання інвестицій у СЕЗ (спеціальних економічних зонах) і ТПР (територіях пріоритетного розвитку);
- 5) надмірна фіскальна активність держави;
- 6) вузькість та неструктурованість внутрішнього ринку;
- 7) обтяжлива митна політика;
- 8) недосконалість галузей інфраструктури;
- 9) нерозвиненість інституційної інфраструктури ринку;

- 10) «клановість» економіки, нераціональність економічної поведінки;
- 11) низька якість життя.

Стратегічними завданнями організаційно-економічної моделі залучення інвестицій в регіон є наступні: 1)забезпечення надходження інвестиційних засобів в економіку регіону; 2)здійснення структурної перебудови економіки; 3)забезпечення інноваційного типу розвитку економіки; 4)забезпечення інвестиційної безпеки розвитку регіону. Етап структурного синтезу передбачає вибір такої організаційно-правової форми організаційно- економічної моделі залучення інвестицій, яка дозволила би максимально ефективно реалізувати мету і задачі механізму на основі визначених функцій та була б економічною. Вимога економічності означає мінімізацію витрат на її створення та відносну фінансову незалежність при подальшому функціонуванні. На сьогодні в регіонах України інституційною структурою, що реалізує державне регулювання механізму залучення інвестицій, є облдержадміністрації та їх спеціальні підрозділи. При фактичній збіжності функціонально-цільової структури механізму, вибір інституційної форми має деякі недоліки, які пов'язані зі значною обмеженістю бюджетного фінансування діяльності і відсутністю комерційного інтересу безпосередніх виконавців. На етапі структурного синтезу визначено, що, з позиції реалізації мети і завдань організаційно-економічної моделі залучення інвестицій, найбільш вдалою є організаційно-правова форма акціонерного товариства, оскільки вона дозволяє об'єднати інтереси трьох груп учасників інвестиційного процесу вже на стадії формуванням механізму, дає більше можливостей для фінансування діяльності, функціонує на принципах самоокупності і самофінансування, спрямована на отримання комерційного результату від збільшення інвестиційних надходжень в бізнес і регіон. Державні і регіональні органи влади впливають на інвестиційні умови та інвестиційні процеси в регіоні, що зумовлює потрійний підхід до оцінки ефективності організаційно-

економічної моделі залучення інвестицій: по-перше, ефективність функціонування самого механізму, а по-друге, реалізація стратегічних цілей розвитку регіону, по-третє, доцільність його функціонування з позиції держави. Оцінка ефективності функціонування організаційно-економічної моделі залучення інвестицій здійснюється в два етапи. На першому етапі основний критерій - це мінімальний, але достатній для реалізації організаційно-економічної моделі залучення інвестицій своїх функцій, обсяг фінансування. Тривалість цього етапу - до моменту, коли обсяг залучених інвестицій через організаційно-економічну модель залучення інвестицій буде дорівнювати обсягу державного фінансування на його створення. Відтоді функціонування організаційно-економічної моделі залучення інвестицій можна вважати виправданим як для регіону, так і для держави. На другому етапі в залежності від обраної організаційно-правової форми моделі здійснюється оцінка виконання поточних завдань, розраховуються показники рентабельності.

Висновки

ТНК - найдинамічніший структурний елемент світової економіки. За мобільністю, здатністю до трансформації зв'язків і організаційних структур, швидкістю реакції на імпульси розвитку технологій вони набагато перевершують національні або регіональні форми господарських утворень. На відміну від них ТНК не прив'язані до тієї чи іншої території, а отже, здатні з'єднати фактори виробництва різної державної належності і брати участь в освоєнні ринків у будь-якій частині світу.

Організаційна й управлінська здатність ТНК інтегрувати фактори та умови виробництва у всесвітньому масштабі й реалізувати переваги власності, інтерналізації та розміщення роблять їх високоефективним агентом економічної діяльності. З погляду ефективності поєднання факторів виробництва сучасні ТНК очевидно не мають альтернативи у світовій економіці. Така ефективність звичайно розглядається транснаціональними корпораціями з точки зору їх інтересу в одержанні стабільних прибутків. Стратегія максимізації загальнокорпоративного прибутку і лежить в основі оптимізації ТНК форм і напрямів їхньої господарської діяльності, внутріфірмових і міжфірмових взаємозв'язків. діяльність ТНК суттєвою мірою визначає не тільки конкурентоспроможність галузей або країн, а й обрис сучасної і майбутньої світової економіки.

Характерною рисою сучасного етапу транснаціоналізації є величезний масштаб операцій ТНК. Передусім це виявляється в значному зростанні кількості материнських компаній ТНК та їхніх зарубіжних філій. Тож, зараз в світі немає реальної сили, яка б могла протидіяти транснаціональному капіталу. Сукупні валютні резерви ТНК в сучасних умовах в декілька разів більше, ніж резерви усіх Центральних банків разом узятих. Фактично ТНК стали суб'єктами формування міжнародної торгово-фінансової системи, в якій національні держави виступають як другорядні величини.

Поява та розвиток транснаціональних корпорацій безпосередньо пов'язані з їхньою зарубіжною інвестиційною діяльністю. Міжнародний рух підприємницького капіталу, зокрема прямі іноземні інвестиції (ПІІ), стали базою для формування всесвітньої системи філіалів та міжнародного виробництва ТНК.

Таким чином, ТНК є домінуючою формою функціонування міжнародного капіталу. Вони являють собою мережу взаємопов'язаних підприємств, які походять з однієї країни і мають свої складові та філії в інших країнах. На відміну від національної компанії, ТНК переносить за кордон не сам товар, а процес інвестування, поєднуючи його із закордонною робочою силою в рамках міжнародного виробництва. Тому головними економічними критеріями, за якими визначається належність компанії до ТНК, є: число іноземних держав, в яких діють підрозділи або/та філії компанії; відсоток грошової маси, що виплачується за кордоном; відсоток іноземних капіталовкладень; число зайнятих за кордоном; відсоток, прибутку, який компанія отримує з інших країн; відсоткове співвідношення продукції та отриманого прибутку в країнах базування і за кордоном; загальний рівень продажу за кордоном. Виникнення ТНК є результатом розвитку об'єктивних процесів інтернаціоналізації сфери обігу та виробництва, а їх розвиток зумовлється чинниками, які дають змогу максимізувати вигоду від міжнародного поділу праці й інших факторів виробництва, сприяють оптимальній реалізації цільової функції корпорації.

Залежно від ступеня усупільнення капіталу та виду господарської діяльності ТНК можуть бути представлені картелями, синдикатами, пулами, трестами, концернами, консорціумами. Найпоширенішими серед них є ТНК у формі концерну. Транснаціональні концерни можуть бути одно- та багатогалузевими. Становлення багатогалузевих концернів - результат стратегії зменшення ризику через диверсифікацію виробництва. Нині більшість ТНК - це багатогалузеві об'єднання з децентралізованою системою

управління й відносно значною роллю регіональних управлінських структур.

Залучення ПІІ має певні переваги для країн порівняно з використанням зовнішніх кредитних ресурсів. ПІІ забезпечують найефективнішу комбінацію довгострокового фінансування, технології, навчання, управлінського й ринкового досвіду. ТНК дають країні, що приймає, інтегрований “пакет” видимих і невидимих активів. Цей “пакет” не тільки доповнює наявні внутрішні фактори виробництва, а й стимулює економічне зростання через передачу технології, навчання, взаємозв’язок із світовою економікою і доступ до зарубіжного ринку.

Вплив іноземного капіталу на формування грошового нагромадження можа простежити, враховуючи прямий і непрямий вплив ТНК на цей процес через заощадження населення, держави і безпосередньо самих фірм. Ще один аспект участі ТНК у процесі капіталоутворення — це їхня роль як фінансового посередника в забезпеченні припливу ресурсів у країну.

Закриття філій, переміщення виробництва ТНК в інші країни призводять до дестабілізації процесу відтворення країни, що приймає. Збитки капіталоутворенню країн, що приймають, можуть бути завдані і в результаті прихованих механізмів переведення прибутків. Найпоширенішим із них є використання трансферних цін.

Крім прямого, безпосереднього вкладення капіталу ТНК у процес валових внутрішніх інвестицій країни, що приймає, приплив іноземних інвестицій може суттєво впливати на інвестиційні можливості національних компаній. Це й називається непрямим впливом іноземних інвестицій на капіталовкладення.

Інформаційна революція та інновації є важливими факторами, що зумовлюють глобальну трансформацію світової економіки. ТНК є одним з головних джерел технології для країн. Вони мають великий науково-технічний потенціал, контролюють виробництво і поширення переважної частини науково-технічних знань.

Список використаних джерел

1. Кукурудза І. Міжнародна економіка./ Кукурудза І. - Черкаси: Редакційно-видавничий відділ Черкаського державного університету, 2000. - 184 с Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 р. N 959-XII . [Електронний ресурс]: - Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/959-12.
2. Періодизація розвитку міжнародного бізнесу <<http://kursmm.com.ua/1a2.htm>>
1. Гребельник О.П., Романовський О.О. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Навч. посіб. - К.: Деміур, 2013. - 296 с.
2. United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD //www.unctad.org.
3. Авдокушин Е.Ф. Международные экономические отношения: Учеб. пособие. - 4-е изд., перераб. и доп. - М.: Маркетинг, 1999. - 264 с.
4. Пасхавер О.И., ВерховодоваЛ. Т., СуплінЛ.З. Формування великого приватного капіталу в Україні. - К: Міленіум, 2014. - 90 с.
5. Географические аспекта деятельности транснациональных корпораций //www.refine.com.ru.
6. Мовсесян А.Г. Американские транснациональные корпорации в современной мировой экономике // США. Канада: экономика, политика, культура.- 2000.- №12. - С. 103-117.
7. К. Сала-і-Мартін, Дж. Бланке, М. Дрзенік Хану, Т. Гейгер, І. Міа, Ф. Пауа Глобальний індекс конкурентоспроможності. Визначення продуктивного потенціалу країн // Всесвітній економічний форум // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <<http://www.feg.org.ua/docs/2.pdf>>
8. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/mp.litm>

9. Систем Кэпитал Менеджмент [Електронний ресурс]: Мир личных финансов. - [Цит. 2016, 9 березня]. - Режим доступу: <http://mybiznes.net/biznes-istorii/sistemkepital- menedzhment-skm>
10. Интерпайп [Електронний ресурс]: Ліга. Досьє. - [Цит. 2014, 6 липня]. - Режим доступу: <http://file.liga.net/company/4.html>
11. Група компаний «DCH» [Електронний ресурс]: Status Quo. - Харків, 2013. - [Цит. 2013, 19 лютого]. - Режим доступу: <http://www.sq.com.ua/rus/files/740/>
12. ТНК і міжнародний бізнес в Україні [Електронний ресурс]: Библиотека Гринчука. - Режим доступу: <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/50/2056.html>
13. Nemiroff очолив рейтинг стабільно зростаючих алкогольних брендів [Електронний ресурс]: Українське національне інформаційне агенство. - [Цит. 2010, 15 вересня]. - Режим доступу: <http://www.ukrinform.ua/ukr/order/?id=939085>
14. Оцінка рівня транснаціоналізації провідних підприємств кондитерської галузі України: матеріали Сьомої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Простір і час сучасної науки» [Електронний ресурс] / Жаріков А.Є. - Донецький державний університет управління. - Режим доступу: <http://intkonf.org/zharikov-aeotsinka-rivnya-transnatsionalizatsiyi-providnih-pidpriemstv-konditerskoyi-galuzi-ukrayini/>
15. Офіційний сайт НПГ «Interpipe» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.interpipe.biz/ru/company/>
16. Офіційний сайт ФПГ «СКМ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.scm.com.ua/ru/>
17. Інформація про обсяги виробництва та реалізації основних видів продукції [Електронний ресурс]: Smida. - Режим доступу: http://www.stockmarket.gov.ua/ua_UA/year_2010/showform/6 9/630181
http://www.stockmarket.gov.ua/ua_UA/year_2010/showform/6%209/630181

18. Офіційний сайт ООО «DCH» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dch.com.ua/>
19. Міжнародний менеджмент [Електронний ресурс]: курс лекцій. - Режим доступу: <http://kursmm.com.ua/1a2.htm>
20. Кузьменко А. Транснаціональні корпорації як суб'єкти розвідувальної діяльності / А.М. Кузьменко // Юридичний журнал. - 2013. - № 2. - С. 68-79.
21. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності: статистичний збірник Державного комітету статистики України / За ред. Л.М. Овденко. - К. : Держкомстат, 2010. - 61 с.
22. Світова економіка й міжнародний бізнес: Практикум / Поляков В.В., Щенін Р.К. (ред.). - М.: КНОРУС, 2013-400 с.
23. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21.12.2010 №2157-111 // zakon.rada.gov.ua.